

Wilhelmina kroop op haar knietjes door ons hoofdkantoor

De fascinerende geschiedenis van Huize Peking

Dit jaar is het een kwart eeuw geleden dat de schrijfster Henriëtte de Beaufort overleed. Moeten wij haar kennen? De medewerkers in Baarn zeker, maar bij navraag blijkt vrijwel niemand van haar te hebben gehoord. Jammer, want ze werken dagelijks op de plek waar De Beaufort als kind speelde. Maar niet alleen daarom is het hoofdkantoor van Portaal een bijzonder gebouw, vindt managementsecretaresse Ingrid Bos.

Elke ochtend als ze naar kantoor fietst is er dat gevoel van: ‘Wauw wat een gebouw!’ ‘De ornamenten, de stijl, het park aan de achterkant, het is een combinatie die me elke keer weer blij maakt.’ Als hoofd van de Bedrijfshulpverlening moest ze een ontruimingsplan voor het kantoor opstellen, een taak die haar interesse voor de eeuwenoude historie van het pand en de locatie aanwakkerde. Ze dook in de geschiedenis en kwam naar boven met een schat aan informatie.

Wie moeite neemt de bovenkant van de gevel van ons hoofdkantoor eens goed te bekijken ziet daarop in gouden letters Peking staan. De naam verwijst naar een opmerkelijk landhuis uit de achttiende eeuw dat bijna een eeuw op deze plek stond. Het was een in Chinese stijl opgetrokken woning, het droomhuis van de steenrijke Amsterdamse koopman Reinhard Scheerenberg die een fortuin verdiende met de handel op het verre oosten. Scheerenberg gaf de kapiteins van zijn schepen opdracht om de meeste verfijnde bouw- en andere materialen uit China naar Holland te transporteren. In 1791 legde hij de eerste steen voor zijn villa. Deze steen is in de negentiende eeuw ingemetseld aan de achterzijde van het huidige pand. Ingrid laat kopieën van litho's zien waarop de Chinese villa in volle glorie te zien is. Het is een pagode met klokjes op de spitsen en twee liggende leeuwen op het dak.

opgediepte beschrijving van een toenmalige dagtoerist: “Men scheen in het Chinese rijk

“t Was een echte attractie”, zegt ze en boekstaaft dit met een uit het archief

verplaatst te zijn". Die opmerking gold overigens niet alleen het huis, maar ook de omliggende bebouwing en terreinen die geheel in Chinese stijl waren. Scheerenberg smeed met geld en kocht naar hartelust grond in Baarn. Hij liet er mooie parken aanleggen, waarvan alleen de Peking-tuin – achter het kantoor – resteert. Vlakbij Peking bouwde hij twee jaar na de oplevering van Peking zijn tweede Chinese stijlhuis Canton (het Cantonspark – een rijksmonument – werd pas in 1905 aangelegd). De parken van de koopman waaierden uit naar Soestdijk en het westen van Baarn. In de loop van de twintigste eeuw zijn ze door verkaveling voor villabouw verloren gegaan.

Verliefd

De Chinese villa was een open huis voor de vele binnen- en buitenlandse gasten van de Oost-Azië magnaat. Hij bood zijn vrienden vaak voor langere tijd voedsel en onderdak. De Duitse kunstschilder Johan Friedrich Tischbein (1750 – 1812) en zijn gezin maakten meermaals gebruik van zijn gastvrijheid. Volgens Ingrid kon Scheerenberg het kopen en bouwen van huizen niet laten. In het begin van de negentiende eeuw bezat hij een groot deel van Baarn. Hij stichtte er een – heel winstgevend in die tijd - tapijtfabriek, liet voor de arbeiders van dat bedrijf woningen bouwen en zorgde voor een dorpschool. Ingrid vindt het bijzonder dat op dezelfde plek, waar Portaal zich nu inzet voor woningbouw en leefbaarheid,

ooit een man woonde die zich het lot van de minderbedeelden aantrok, al was dat op een veel kleinere schaal dan Portaal nu doet.

Voor Scheerenberg liep het minder sociaal af. Hij kreeg kennis aan een vrouw, madame Van Polanen en haar dochter Elisabeth Sara, die zich nestelden in zijn Chinese huis. Was dat maar nooit gebeurd. De moeder nam het roer over en palmde hem financieel in. De

inzet was dochterlief, waarop Scheerenberg verliefd was. Hij deed alles om het circa 16-jarige meisje voor zich te winnen. Die zag aanvankelijk geen brood in zijn avances maar ging op aandringen van ma toch overstag en trouwde met de koopman.

Koninklijk bloed

Moeder maakte grote schulden, Scheerenberg kon die niet meer aflossen en was uiteindelijk genoodzaakt Peking en Canton met de bijbehorende terreinen te verkopen. In 1808 kwamen die voor 60.000 gulden in bezit van koning Lodewijk Napoleon. Scheerenberg kon daarmee de hypotheek die hij op zijn goederen had moeten nemen niet aflossen. Hij stierf in 1834, 'berooft en volkomen aan den bedelstaf geraakt', zoals een kroniekschrijver meldt. De landgoederen in Baarn waren toen al een jaar in bezit van de kroonprins van Oranje, de latere koning Willem 2, die de Chinese villa verhuurde. Na zijn dood in 1849 kwam Canton in bezit van zijn vrouw, Anna Paulowna, de grootvorstin van Rusland. Peking ging naar zijn dochter: groothertogin Sophie von Sachsen-Weimar, prinses der Nederlanden. Saillant detail: zij is bijgezet in Weimar, in dezelfde crypte waar Goethe en Schiller rusten.

Het koningshuis bleef tot 1882 eigenaar van Peking en Canton, in dat jaar werden de huizen door Anna Paulowna en Sophie verkocht aan de Baarnsche Bouwterrein Maatschappij. Die verkocht het huis drie jaar later aan jonkheer mr. Binnert Philip de Beaufort (1852 – 1898), de burgemeester van Baarn en later (1897) van Den Haag. Daarmee begint een nieuwe episode in de historie van de locatie waarop ons hoofdkantoor staat.

Nieuw landhuis

Volgens de historische beschrijving die Ingrid Bos opdiepte uit een archief was het oude Peking volstrekt uit de tijd. De slaapvertrekken waren alleen via de buitentrap bereikbaar. Het was er niet warm te stoken en het ontbrak aan modern comfort. De Beaufort gaf opdracht het pand te slopen en een nieuwe villa Peking te bouwen. Het landhuis werd opgetrokken in neorenaissancestijl en in 1890 opgeleverd, een gedenksteen in de achtergevel van het gebouw – vlakbij de steen uit 1791 - herinnert aan die gebeurtenis.

Het Peking van De Beaufort ziet er van buiten nog grotendeels net zo uit als in 1890. Op een oude ansicht zien we aan de voorkant van huis een prachtige tuin met kleurige bloemen. Vrouwen in hoepelrokken flaneren over het zand – de bestrating kwam veel later - van de Torenlaan, de laan die het huis verbond met de domeinen van Soestdijk.

De Beauforts hadden een warme band met Oranje. Vaak stond de burgemeester onder de fraai gestuukte plafonds van de voorkamer, tegenwoordig opgesplitst tot werkkamer van Koos Parie, bestuurskamer en kamer van Birgitte van Hoesel, en zag op de Torenlaan een koets met koninklijke gasten en hun equipage naar zijn huis komen. De koningin-moeder Emma en de jonge Wilhelmina kwamen hier over de vloer. Ze liepen over dezelfde trap die medewerkers dagelijks nemen als ze naar de afdelingen HRM of Communicatie gaan. Prinses Wilhelmina kroop op haar knietjes door de ruime woonvertrekken en speelde met de dochter van De Beaufort, de latere schrijfster en historica jonkvrouwe Henriëtte de Beaufort (Baarn 1890 – Bennekom 1982).

Dat Peking het geboortehuis was van Henriëtte de Beaufort staat op een veel te klein en te hoog opgehangen informatiebordje links bij het raam naast de voordeur. Henriëtte bracht slechts een klein deel van haar jeugd door aan de Javalaan. Nog voor de dood van haar vader vertrok ze naar een huis op het landgoed Mariëndaal tussen Arnhem en Oosterbeek.

Schrijverstalent

Henriëtte studeert aan de Universiteit van Utrecht kunstgeschiedenis, letteren en filosofie. In 1914 trouwt ze met de advocaat Herman Laman Trip. Volgens een chroniqueur was dit 'het laatste huwelijk in Gelderland met equipages, palfreniers en koetsiers'. Het echtpaar kiest domicilie in Oosterbeek waar het schrijverstalent van Henriëtte zich verder ontwikkelt. In 1916 verschijnt haar biografie over Willem de Zwijger, waarmee ze haar naam vestigt. Al snel volgt een biografie over Cornelis van Vollenhove, een volkenrechtkundige. Begin jaren twintig krijgt het echtpaar een aanzienlijke erfenis. Om iets voor de maatschappij te doen stichten ze in Duitsland een kindersanatorium: Hohes Licht in de Beierse plaats Oberstdorf. Het bestaat nog altijd. In de nazi-tijd fungeerde het als onderduikadres voor joodse kinderen op hun vluchtroute naar Zwitserland.

Bekende werken van Henriëtte de Beaufort zijn verder een biografie over de grondlegger van de liberale partij, de staatsman Gijsbert Karel van Hogendorp (1762 – 1834), in 1950 bekroond met de Prijs voor de Letterkunde. Verder schreef ze boeken over Rembrandt en het koninklijk huis (Wilhelmina en Rondon de kroon). Door haar warme contacten met de eerste familie van Nederland laat ze opzettelijk opmerkelijke feiten en gebeurtenissen achterwege.

Oorlogstijd

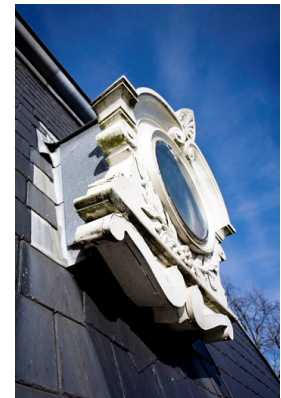
Na het vertrek van De Beauforts kende Peking diverse eigenaren. In de Eerste Wereldoorlog vestigde het Rode Kruis er een lazaret. Ingrid heeft niet kunnen achterhalen wie er in het ziekenhuis verpleegd werden. Gewonde frontsoldaten zullen het niet geweest

zijn, Nederland was immers neutraal. Wel heeft ze achterhaald dat er in de Peking-tuin feesten plaatsvonden waarin het huis een rol speelde. Muziek en zang zorgden dan voor beschaafd vermaak, zoals in de zomer van 1914 toen een groep meisjes in witte gewaden een reidans uitvoerden. De koningin-moeder genoot van het schouwspel, schreef de eveneens door dit vertier geïmponeerde schrijver Lodewijk van Deyssel

(tot 1918 woonachtig in Baarn), die samen met Emma vanaf het (verdwenen) bordes aan de achterzijde van het huis de voorstellingen bijwoonde.

Grotere (dans)feesten werden gegeven in het monumentale koetshuis achter Huis Peking. Hier maken we een klein uitstapje, want hoewel het koetshuis dichtbij het landhuis in de Peking-tuin staat maakt het daar geen deel van uit. Deze super de luxe paardenstal met koetsierswoning, een rijksmonument, hoort bij de villa Bloemswaard die naast het hoofdkantoor van Portaal staat. Kijk eens door de ruiten van de stal en je ziet de antieke gietijzeren paardenhokken en manshoge ruiven. Ook de eigenaar van dit huis, een Amsterdamse reder, onderhield stevige relaties met de Oranjes. Hun kinderen studeerden met de dochters van Juliana en Bernard. De stal werd tot omstreeks de jaren zeventig van de vorige eeuw gebruikt voor fuiven die ook bezocht werden door koninklijke gasten.

In de jaren voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog staat Peking vaak leeg. Het is eigendom van een Duitse familie die zich zelden laat zien. In 1939 bivakkeren er soldaten. Het is het begin van de verloedering die zijn hoogtepunt bereikt tijdens de bezetting. In die periode werd het gebouw grotendeels geblinderd en vestigde zich er een afdeling van de

Nederlandse Arbeidsdienst. Dit was een semi-militair apparaat volgens Duitse opzet, dat bij het gros van de Nederlanders allerminst gezien was en feitelijk alleen diende als wervingscentrum voor dienst in het Duitse leger. Een ander deel van het gebouw werd gebruikt als opslagplaats voor goederen van gedeporteerde joden.

In mei 1945 rijden Canadese jeeps over de oprit naar Peking. De villa is een prima plek om kwartier te maken. Drie jaar later, de gemeente is inmiddels eigenaar van de woning, vestigt de belasting-dienst zich in het gebouw. In die jaren wordt men zich bewust van de koninklijke aandacht voor Huis Peking en omgeving en plant in de voortuin vier bomen, voor elke prinses één. Ze staan er nog. Bij elke boom ligt een tegel met daarop de naam van een prinses.

Cultureel erfgoed

Het Rijk kocht het huis in 1979 en de belastingdienst bleef gebruiker. Die situatie duurde tot 1999 toen Portaal het pand kocht voor 2.336,968 euro. De corporatie kreeg daarmee een kantoor in handen waarvan alleen al de entree prachtig is: twee statige deuren, een brede trap en veel houtwerk. De ingang van onze hoofdvestiging lijkt op wat de Amerikanen een mansion noemen. In de gangen en op de

trapportalen is het verleden nooit helemaal weggepoetst.

In 2003 kocht Portaal het aanpalende gebouw, het in neoclassicistische stijl opgetrokken herenhuis Holland, er voor bijna twee miljoen euro bij. ‘Holland’ werd aanvankelijk gebouwd als onderkomen voor bedienend personeel van Peking (in opdracht van het Rijk werden de villa’s in 1979 met elkaar verbonden). Peking is een gemeentelijk monument en Holland een rijksmonument. Bij een rijksmonument moet alles van binnen en van buiten in originele staat blijven. Volgens Ingrid is het dat van binnen allang niet meer. Zo gaan de hoge plafonds schuil achter kunststofplaten. Dat zou anders moeten, maar veel plafonds zijn beschadigd en het kost veel geld om ze te laten repareren. Echter, de geschiedenis van Peking leert dat we hier te maken hebben met een stuk cultureel erfgoed. “Dat moeten we koesteren”, vindt Ingrid. Als hoofd van de Bedrijfshulpverlening heeft ze daarom gezorgd voor extra veiligheidsmaatregelen (brandmelders en 24 uur brandmelding). “Want je moet er toch niet aan denken dat het gebouw op een kwade dag in rook op gaat.”

Kijk voor meer informatie over Huize Peking op <http://www.parlement.com/9291000/biof/17986> of www.absufacts.com/wetenschap/data/beauforthenriette1890.htm